

Lieto

Pahka Pahamäki 1977

Kaivauskertomus

Keskiaikainen ja rautakautinen asuinpaikka

Aikaisemmat tutkimukset:

Tarkastusmatka 1970, A.-L. Hirvilluoto

Fosfaattikartoitus 1974, J. Luoto, A. Saarinen, E. Ilvonen

Kaivaus 1975, J. Luoto

Kaivaus ja fosfaattikartoituksen täydennys 1976, J. Luoto

Koordinaatit:

Pk. 1043 12

x 6709 64

y 575 50

Yleistä

Edellisen vuoden kaivausten yhteydessä todettiin, että polttokenttäkalmiston alapuolella rinteessä on suhteellisen tasainen alue, jossa kulttuurikerroksen paksuus saattaa yltää jopa 1 m:n syvyyteen asti. Koska tältä alueelta löydettiin ilmeisimmin viikinkiaikaan ajoittuvaa keramiikkaa, ulotettiin tutkimukset tälle oletetulle kalmiston nuorimmalle osalle. Pyrkimyksenä oli siis kalmiston käyttöajan rajaaminen.

Kaivaukset suoritettiin 29.5-12.6. 1978⁷ Turun yliopiston toimeksiannosta ja varoin. Kaivajina toimi 13 arkeologian opiskelijaa ja kaivauksia johti allekirjoittanut.

Tutkimuksen piiriin otettu 48 m²:n ala, käytetty ruutu jako, joka poikkeaa edellisten vuosien ruutujaosta ja suhte aikaisempiin kaivauksiin käy ilmi liitteestä I. Punnitusten kiintopisteenä käytettiin edellisten vuosien kiintopistettä. Punnitusluvut ilmaisevat sen kuinka paljon kiintopistettä alempana ko. piste on. Kaivausruudut olivat edellisten vuosien tapaan 4 m²:n suuruisia ja löydöstä otettiin niistä talteen kerroksittain. Esinelöydöt (metalliesineet, koristeltu ja keskiaikainen keramiikka) merkittiin kartalle ja punnittiin.

Kiinteät jäännökset

Jo kaivausten alkuvaiheessa kävi ilmi, ettei kysymyksessä ollut polttokenntäkalmisto, mihin jo edellisen vuoden koekuopat olivat antaneet viitteitä. Tutkimuksen piiriin otettua alaa hallitsi nimittäin tiivis pohjakaavaltaan ehkä neliömäisyyttä tavoitteleva 8 m^2 :n alalle levittäytynyt kiveys.

Tämä kiveys, jonka välit oli täytetty savella ja savi-tiivisteen paloilla, ei kohonnut sanottavasti maan pinnan-yläpuolelle. Vaikutelmaksi kaivauksissa, jotka jättivät tämän jäännöksen tutkimatta, jäi että kyseessä on tulisijan jäännös. Kiveyksen mataluus viittaisi siihen, ettei kyseessä olisi kiukaan tai uunin jäännös. Myöskään minkäänlaisesta pesä- tai uunin holvirakenteesta ei tutkimuksissa saatu tietoa. Ainoaksi paljastetuksi rakenteeksi jäi nimittäin kiveystä yhdeltä sivulta reunustava laattakivirivi. Senkin funktio on selvittämättä samoin kuin sekin jatkuuko se paljastetun röykkiömäisen latomuksen alapuolelle. Tällöin se saattaisi olla tulisijan arinapinta. Kaivauksissa paljastettuna kiveyksen pinta on kuitenkin siksi mykevä, ettei sitä sellaisenaan voi olettaa avolaiden arinaksi. Näinollen jäännöstä on pidettävä lähinnä kiukaan tai uunin jäännöksenä. Siitäkin huolimatta, että tällaista olettamusta puoltavat yksityiskohdat puuttuvat tai ne eivät tulleet ylimalkaisessa tutkimuksessa esiin.

Tiedot kiuasta ympäröineestä rakennuksesta jäivät vähäisiksi. Edellämainitut laattakivet rajaavat kiuaskiveyksen jyrkästi yhdeltä suunnalta ja onkin luultavaa, että rakennuksen yksi seinä on kulkenut niiden suuntaisena. Kohtisuoraan tätä laattakiveystä vastaan kulkee toinen suhteellisen korkealla olevista kivistä koostunut rivi, joka näyttää rajaavan kiuasmuodostelman itäänpäin (vrt. Liite II). Tämän mukaan kiuas olisi siis sijainnut rakennuksen nurkassa.

Tukea tällaiselle seinien sijainnille saa viimeainittun kivirivin sisäpuolelta tavatusta jäännöksestä. Kysy-

myksessä on pitkulainen karkeasti ottaen kivirivin suuntainen nokimaaläikkä, jonka ulkopuolelta tavattiin runsaasti savitiivistettä sisältänyt vyöhyke. Vyöhykkeen leveys on n. 20 cm ja syvyys vähintäinkin saman verran. Kysymyksessä saattaa olla kiuasta reunustaneen seinän jäännös, jota em. kivirivi olisi tukenut. Koska nokimaa ei sisältänyt mitään karkeita hiilen kappaleita eikä pienimmillä paloillakaan näytä olevan mitään suuntaa on luonnollista olettaa, ettei kyseessä ole minkään puisen rakennelman jäännös, vaan ulkopinnaltaan savettu punosseinä, joka palaessaan on jättänyt maahan tällaisen muodostelman.

Tätä yksityiskohtaa lukuunottamatta savitiivisteiden levintä ei näy antavan varmoja viitteitä seinien sijainnista (liite III). Savitiivisteiden levinnän tarkastelua vaikeuttaa mm. se, ettei runsaimmin savitiivistettä sisältäneitä kiukaan jäännöksen ruutuja kaivettu pohjaan asti.

Savitiivistettä ei juuri löydetty kaivausalueen koilliskulmasta, mistä sen sijaan tavattiin muunlaisia merkkejä asutuksesta. Täällä nimittäin oli ison kiven kupeessa yksinkertainen nokimaan ympäröimä laattakivistä tehty liesi. Nokimaa ja liesi tulivat näkyviin jo pintakerroksessa, mikä yhdessä nokimaasta peräisin olevan löydöstön kanssa puhuu jäännöksen myöhäisyyden puolesta. Yllättävää sen sijaan oli se, että nokimaa näytti ulottuvan maakiven alle, josta löydettiin nokea ja runsaasti pikkukiviä sisältänyt kerros.

Vastaavantapainen vähäinen liesi löydettiin myös alueen lounaiskulmasta, sen ympäriltä löydetyt kivilajiskokset ja vähäiset keramiikan palat samoin kuin sen asema aivan koskemattoman maan pinnassa antavat viitteitä siitä, että tämä jäännös olisi ajoitettava ajanlaskun vaihtelevään aikaan.

Oman muinaisjäännösryhmänsä muodostavat koskemattoman maan pintaan tehdyt syvennykset. Alueen pohjoislaidalta tavattiin kaksi yhdensuuntaista vakoa tai ojaa, joista toisesta tavattiin savihyrrä. Tämä löytö antaa syyn olettaa, että kysymyksessä on jokin uskomuksiin tai kulttiin viit-

4

taava jäännös, sillä näinkään vaatimattoman esineen joutumista juuri tälle paikalle ei nimittäin voitane pitää sattumana.

Ruudun 18:c alueelta tavattiin koskemattomaan maahan kaivetut kaksi kuoppaa, joista toinen sisälsi kuutilokiven ja poltettuja ihmisen luita ja toinen rautakautisen keramiikan palan. Kysymyksessä lienevät samanlaiset paikan kalmistofunktioon liittyvät jäännökset kuin mihin on kiinnitetty huomiota jo edellisen vuoden kaivauksissa.

Paksuudesta huolimatta kulttuurikerroksen koostumuksesta voitiin tehdä tutkimuksissa vain vähän huomioita. Kulttuurikerros näytti muodostuvan suhteellisen homogeenisesta väriltään tummasta maasta, jossa ei juuri voinut havaita eroja. Poikkeuksen tässä suhteessa muodostaa alueen luoteiskulma, missä maan pintaa saatettiin todeta kattaneen ohut savikerros. Vasta sen alta tuli esiin varsinainen kulttuurikerros. Tämä muodostuma jäi olennaiselta osaltaan nyt tutkitun alueen ulkopuolelle. Mikäli tutkimukset ulotetaan tulevaisuudessa tänne, on ehkä mahdollista saada selvyys tämän jäännöksen merkityksestä. Nyt se samoin kuin ajoituskin jäi selvittämättä.

Ilmeisesti alueelta tavatusta rakennuksesta peräisin oleva savi näyttää keskittyvän II-III kaivauskerrokseen kuten liitteestä IV käy ilmi. Näistä kerroksista on peräisin myös valtaosa keskiaikaiseksi luonnehditusta löydöstöstä (kivisavikeramiikka, kivisaven kaltainen keramiikka, hevosenkengän naulat, lukon osat, ns. espanjalaisen hevosenkengän hokki). Kerrokset I-III ja niistä tavattu rakennuksen jäännös voidaan tämän mukaan ajoittaa siihen karkeasti 1300-1500 jKr.

Kerrokset IV-V ajoittuvat ilmeisesti valtaosaltaan rautakauden loppuun, joskin siihen on sekoittunut jo ajanlaskun alkuaavprhäisempää löydöstöä ja kalmistoon liittyvät kuopanteet saattavat hyvinkin olla merovinkiaikaisia.

Huomattavaa edelleen on, että ruutujen a:18, b:18, a-c:19 ja c:20 tutkimuksissa ei päästy kulttuurikerroksen pohjaan. Viimemainitun ruudun alueella kulttuurikerros näyttää olevan huomattavan paksu, sillä nyt tutkittu

5

viimeinen viides kaivauskerros ulottuu vasta tämän ruudun alueella tehdyn koekuopan perusteella kulttuurikerroksen puoliväliin. Viidennestä kerroksesta löydetyn aaltokoristeisen keramiikan mukaan tämä kerrostuma ajoittuisi ehkä 1000-luvulle jKr., millä havainnolla on merkitystä koko kulttuurikerroksen ajoitusta arvioitaessa.

Tähän kertomukseen liittyy:

Löydöt TYA 98:1-522

Kartat I-V

Profiilipiirros

Liitteet

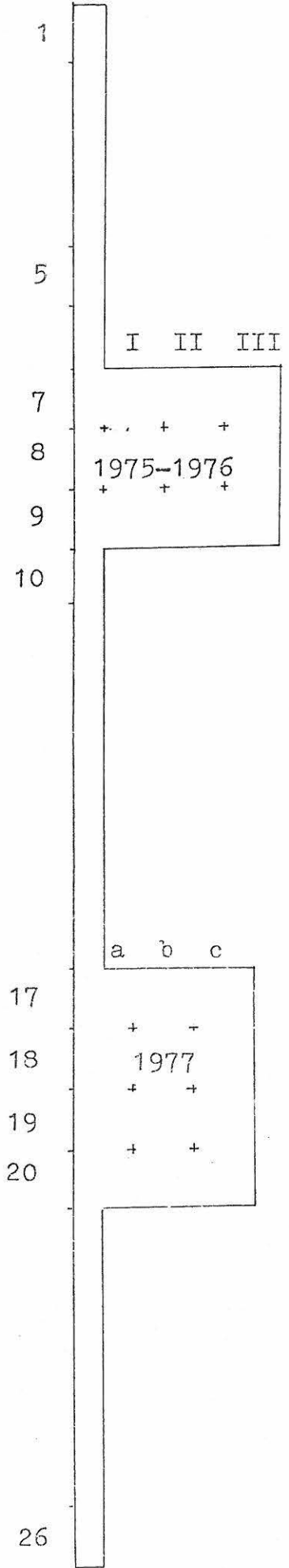
Valokuvat

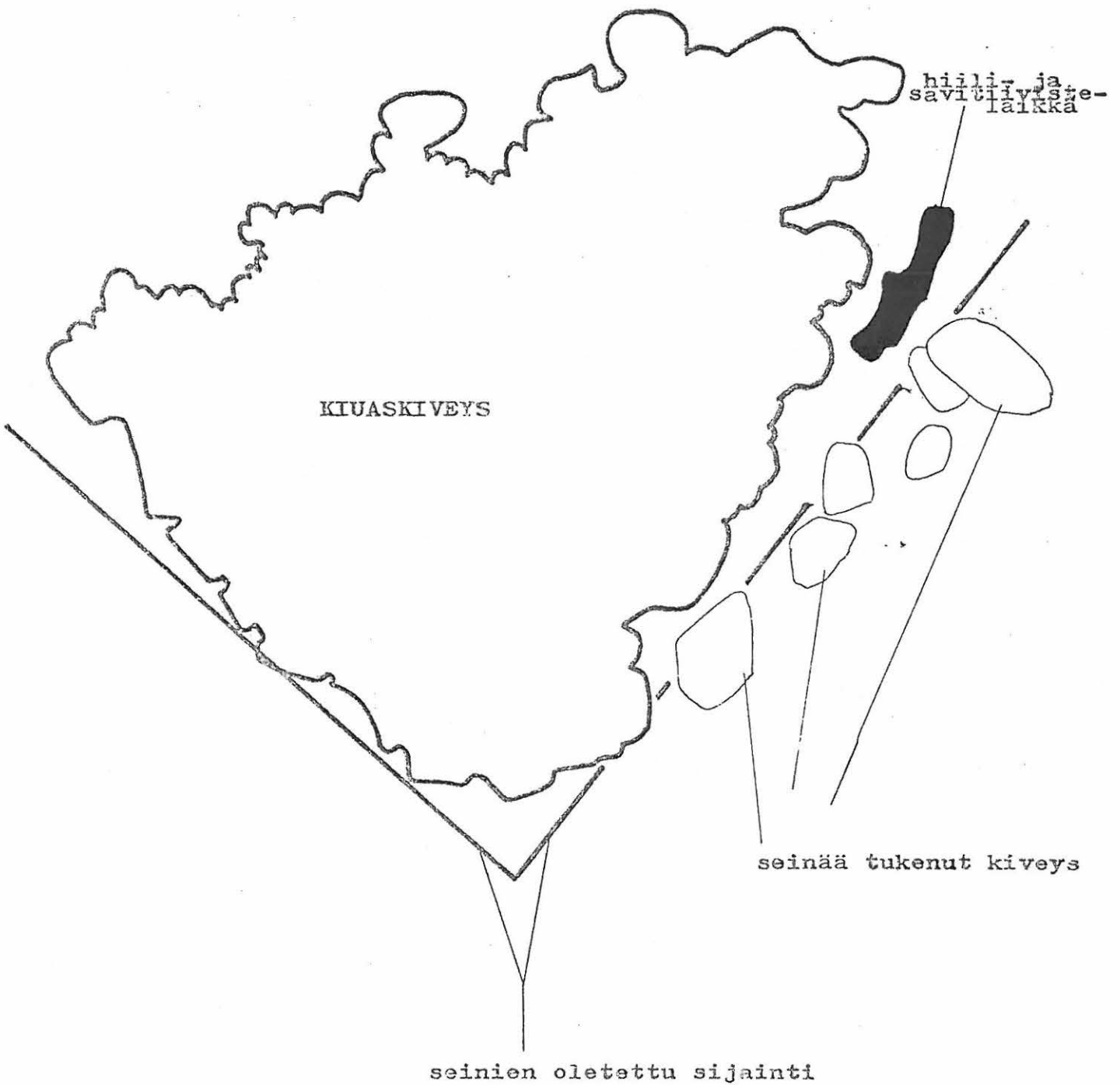
Diapositiivikuvat

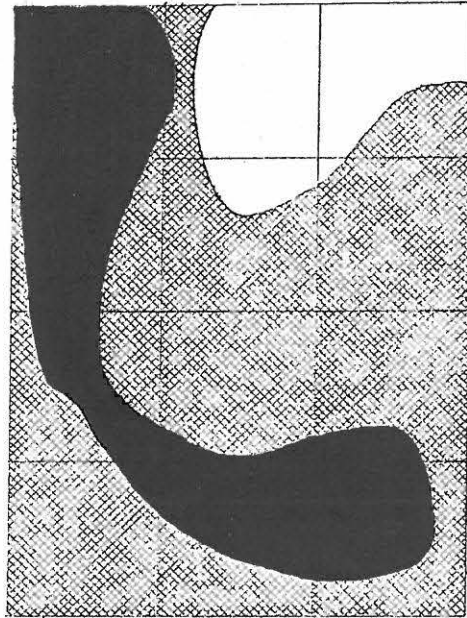
Turussa 2.5.1978

Jukka Luoto

Lieto
Pahka
Pahamäki
Kaivausalueet

-D → 2105 g/kaivausruntu

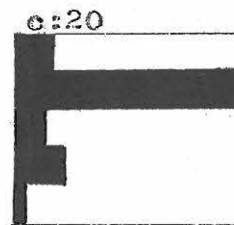
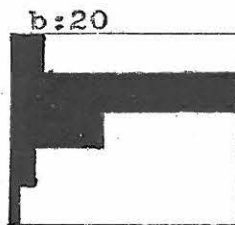
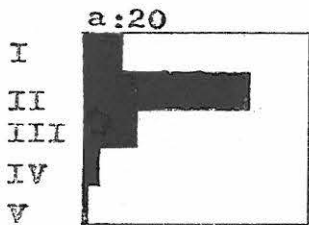
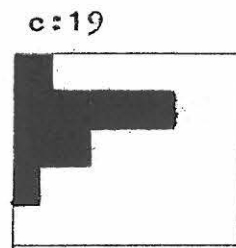
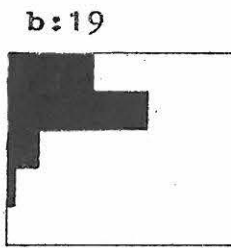
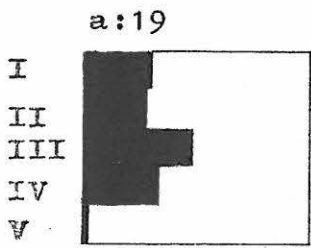
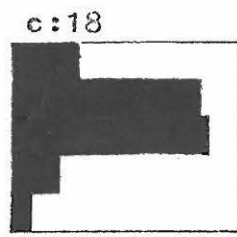
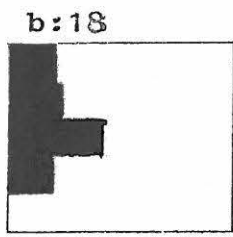
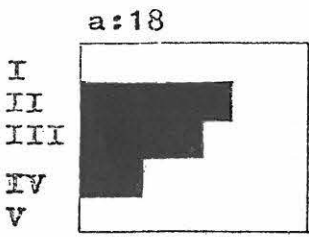
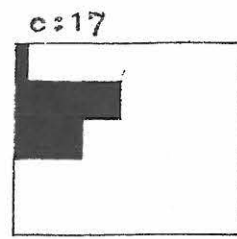
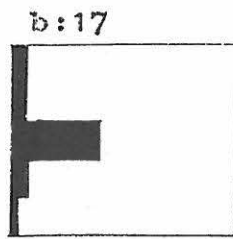
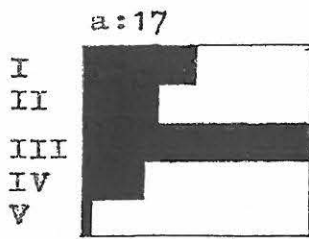

D-D/2 2105-1552 g/kaivausruntu

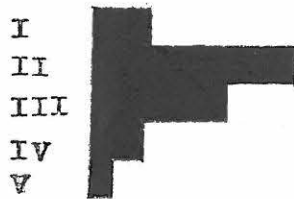

D/2- 1052 → g/kaivausruntu

Savitiivisteiden levintä
kaivausalueella

koko kaivausalue

Savitiivisteiden esiintyminen kaivauskerroksissa

1. Yleiskuva kaivausalueesta, pohjoisesta kuvattuna

2. Kiukaan jäännös, etelästä kuvattuna
Etualalla laattakivirivi

3. Kiukaan jäännös, etelästä kuvattuna
Etualalla oletettujen seinien yhtymäkohta

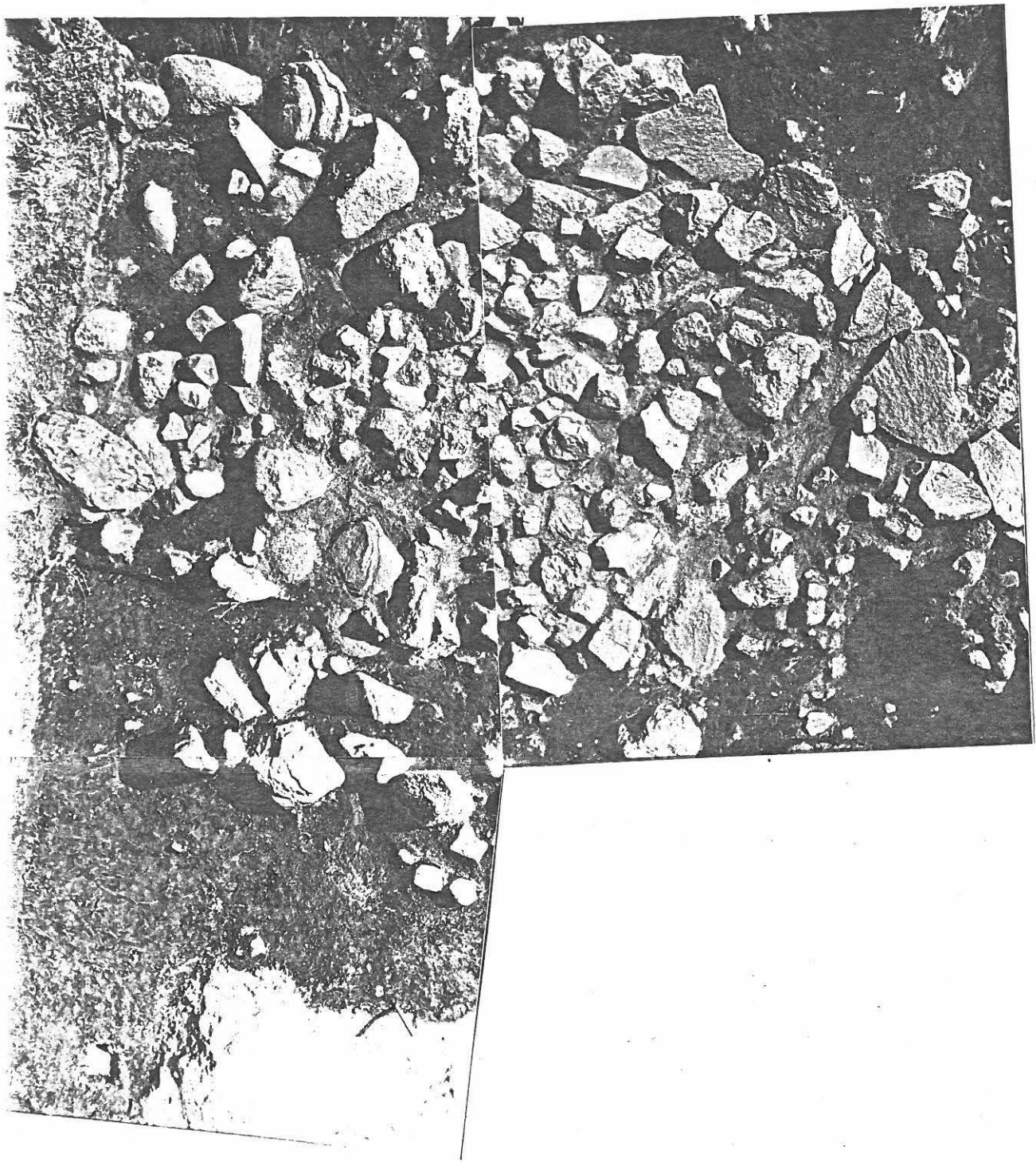
4. Hiili- ja savitiivisteläikkä ylhäältä kuvattuna
II-kerros

5. Hiili- ja savitiivisteläikkä ylhäältä kuvattuna
II-kerros

6. Kaivausalueen pohjoisreunaa pohjaan asti kaivettuna
Profiilista erottuvat selvästi maan pinnalla oleva
savimaa ja sen alapuolella olevat tummemmat maakerrokset
Koskemattomaan maahan kaivetut kaksi ojaa näkyvät niinikään
kuvassa

7-9. Kiukaan jäännös ylhäältä alaspäin kuvattuna

10. Kaivausalueen koilliskulmassa tavattu liesi.

11. Pronssikautiseksi tulkittu liesikiveys kaivausalueen lounaiskulmasta myöhemmin paikalle siirretyn laattakiven vasemmalla puolella. Kuvattu etelästä

Luettelo Liedon Pahkan Pahamäen vuoden 1977 kaivausten
diapositiiveista

1. Yleiskuva kaivausalueesta idästä kuvattuna
II-kerros
2. Kiukaan jäännös luoteesta kuvattuna
II-kerros
3. Kaivausalue lännestä, III-kerros
4. Kiukaan jäännös idästä kuvattuna, III-kerros
5. Kaivausalue etelästä kuvattuna, II-kerros
6. Kiukaan jäännös etelästä kuvattuna, etualalla laattakivirivi
7. Kiuasta reunustava laattakivirivi ylhäältä alaspäin kuvattuna
8. Noki- ja savitiivisteläikän profiilileikkaus
9. Noki- ja savitiivisteläikkä ylhäältä alaspäin kuvattuna, III-kerros
10. Noki- ja savitiivisteläikkä ylhäältä alaspäin kuvattuna II-kerros
11. Noki- ja savitiivisteläikkä koillisesta kuvattuna, taustalla kiuasta reunustaneet seinää tukeneet kivet
12. Lähikuva läikästä, II-kerros
13. Koskemattomaan maahan kaivetut ojat kaivausalueen pohjoislaidalla, V-kerros.
14. Koskemattomaan maahan kaivetut ojat kaivausalueen pohjoislaidalla, V-kerros
15. Kaivausalueen pohjoislaitaa kaivausten päättyessä. Profiilileikkauksessa näkyy selvänä pinnalla oleva savimaa ja sen alapuolinen tummempi kulttuurikerros.
16. Pronssikautinen liesi kaivausalueen luoteiskulmassa
17. Pronssikautinen liesi kaivausalueen luoteiskulmauksessa, kuvattu etelästä, V-kerros
18. Kuoppa ruudun 18:c V-kerroksessa